

ZE STANOVISEK ÚSTŘEDNÍCH SPRÁVNÍCH ÚŘADŮ

1. Stanovisko k omezení svéprávnosti z pohledu volebního práva

Dne 30. prosince 2016 nabyl účinnosti zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony. Tímto zákonem bylo prodlouženo přechodné období podle § 3033 odst. 1 ObčZ ze tří na pět let, což znamená, že soudům byla do 31. 12. 2018 prodloužena lhůta pro „přesouzení“ osob, které byly dle předchozí právní úpravy zbaveny nebo omezeny ve způsobilosti k právním úkonům.

V lednu 2017 obdrželo Ministerstvo vnitra od Nejvyššího soudu návrh nového stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia k možnosti soudu omezit svéprávnost k výkonu volebního práva, s nímž v rámci připomínkového řízení vyjádřilo souhlas.

Po vyhodnocení předložených pravomocných rozhodnutí nižších soudů, a na jejich základě, zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedy občanskoprávního a obchodního kolegia, v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů v těchto věcech, dne 15. února 2017 následující stanovisko sp. zn. Cpjn 23/2016:

- I. V řízení o omezení svéprávnosti je soud oprávněn rozhodnout i o tom, zda se posuzovaná osoba omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva.
- II. Omezit posuzovanou osobu ve svéprávnosti k výkonu volebního práva lze jen výrokem soudního rozhodnutí (výslovně).

Ačkoli stanovisko Nejvyššího soudu Cpjn 23/2016 je významné z hlediska sjednocení rozhodovací praxe soudů zejména *pro futuro*, je zapotřebí v jeho smyslu aktualizovat i dosavadní metodiku Ministerstva vnitra, kterou využívají obecní úřady v souvislosti s aktualizací stálých seznamů voličů při vyznačování překážky výkonu volebního práva spočívající v omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva.

• *Závěr a dopad na činnost obecních úřadů při vedení stálého seznamu voličů*

V důsledku vydání Stanoviska Nejvyššího soudu Cpjn 23/2016 dochází ve vztahu k dosavadní metodice týkající se omezení svéprávnosti s dopadem na výkon volebního práva pouze z jedné, avšak zásadní věcné změně.

Tato změna spočívá v tom, že nadále již není možné na existenci překážky výkonu volebního práva usuzovat toliko na základě odůvodnění rozsudku, ale **ve všech případech je nezbytné, aby omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva výslovně vyplývalo z výroku soudního rozhodnutí.**

Znamená to, že **obecní úřady budou muset ve stálém seznamu voličů znovu**

přezkoumat, zda u voličů, u kterých mají vyznačenu překážku volebního práva spočívající v omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva, nebyla existence této překážky odvozena pouze z odůvodnění soudního rozhodnutí, resp., zda skutečně vychází z výrokové části rozsudku, a to bez ohledu na to, zda jde o rozsudky vydané po účinnosti ObčZ nebo dříve.

V rozhodnutích soudů *pro futuro* lze předpokládat, že budou respektovat závěry obsažené ve Stanovisku Nejvyššího soudu a z výroku bude jasné, zda překážka výkonu volebního práva je či není dána s tím, že soudy v řízení o omezení svéprávnosti budou vždy posuzovat, zda v daném případě jsou rovněž dány podmínky pro to, aby konkrétní osoba byla omezena ve svéprávnosti i k výkonu volebního práva.

Pro potřeby obecních úřadů Ministerstvo vnitra zpracovalo *Stanovisko k omezení svéprávnosti z pohledu volebního práva aktualizované na základě Stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu Cpjn 23/2016 ze dne 15. února 2017*, které je možno využít jako metodiku při vyznačování překážky výkonu volebního práva ve stálém seznamu voličů. Stanovisko bylo zveřejněno dne 9. května 2017 na internetových stránkách Ministerstva vnitra pod odkazem Volby – Stanoviska Ministerstva vnitra k otázkám voleb: <http://www.mvcr.cz/clanek/stanoviska-ministerstva-vnitra-k-otazkam-voleb-946485.aspx>

• Zjišťování překážky omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva zastupitelským úřadem

V případě, že zastupitelský úřad v souvislosti se zápisem voliče do zvláštního seznamu voličů potřebuje ověřit, zda volič není omezen ve svéprávnosti k výkonu volebního práva, má ze zákona právo nahlížet do informačního systému evidence obyvatel i na údaj o svéprávnosti; konkrétní rozsah omezení svéprávnosti, tj. zda se vztahuje i na výkon volebního práva však nezjistí a nezbyvá mu, než se obrátit s dotazem na obecní úřad v místě trvalého pobytu voliče na území ČR, neboť obecní úřad má zpravidla k dispozici příslušný rozsudek.

Tento dotaz zastupitelského úřadu v souvislosti s vedením zvláštního seznamu voličů je zcela legitimní a obecní úřady by tak měly zastupitelským úřadům poskytnout součinnost, např. nahlédnutím do stálého seznamu voličů, zda u dotčeného voliče mají vyznačenu tuto překážku výkonu volebního práva.

2. Stanovisko k postupu při úmrtí kandidáta

Úmrtí kandidáta není v zákoně o volbách do Parlamentu řešeno, není tedy ani výslovně upraven postup registračního úřadu, kterým by bylo možné kandidáta, který zemřel po registraci kandidátní listiny, z této kandidátní listiny stáhnout.

Podle § 36 zákona o volbách do Parlamentu se může kandidát do 48 hodin před zahájením voleb vzdát písemně své kandidatury. Stejným způsobem může

zmocněnec politické strany, politického hnutí nebo koalice jeho kandidaturu odvolat. Pro registrační úřad nevyplývá ze zákona o volbách do Parlamentu žádné oprávnění k vyzvání zmocněnce k podání odvolání kandidáta, a to ani v případě jeho úmrtí.

Využití institutu odvolání kandidáta podle ustanovení § 36 zákona o volbách do Parlamentu by danou věc vyřešilo z hlediska informování voličů, pokud by odvolání kandidáta bylo doručeno 48 hodin před zahájením voleb. Právo odvolat kandidáta z kandidátní listiny však může pouze zmocněnec. Údaje o dotčeném kandidátovi zůstávají uvedené na hlasovacím lístku, ale při zjišťování výsledků voleb se nepřihlíží k přednostním hlasům odevzdaným pro tohoto kandidáta.

V případě, že tedy nedojde k odvolání zemřelého kandidáta zmocněncem, nemusí krajský úřad informovat voliče o jeho úmrtí vyvěšením této informace ve volebních místnostech; hlasy pro takového kandidáta budou platné. Okrsková volební komise ani Český statistický úřad v rámci procesu zjišťování výsledků voleb neověřují, zda kandidát zemřel. V případě, že takový kandidát bude zvolen, jeho mandát zanikne podle čl. 25 písm. d) Ústavy České republiky a nastoupí na jeho místo podle § 54 zákona o volbách do Parlamentu náhradník.

Výše uvedené stanovisko vychází z usnesení Krajského soudu v Brně – 31A 93/2010. Ke stejným závěrům dospěl i Krajský soud v Ústí nad Labem ve svém usnesení 40 A 18/2014, kde judikoval a které potvrdil i Ústavní soud v usnesení III. ÚS 99/15:

„V nyní projednávané věci se však Mgr. J. Č. kandidatury nevzdal. V ustanoveních § 24 odst. 1 a 2 volebního zákona přitom nejsou obsaženy žádné podmínky, při jejichž splnění by k odvolání nebo vyškrtnutí kandidáta muselo dojít. Za dané situace tedy volební orgán nepochybil, když při zjišťování výsledků voleb do zastupitelstva obce přihlížel i k platným hlasům odevzdaným pro zesnulého kandidáta a ty pak započítal do celkového počtu hlasů odevzdaných pro volební stranu, za níž kandidoval.

Nepřihlížení k hlasům odevzdaným pro kandidáta, který po registraci kandidátní listiny volební strany, za níž kandidoval, přestal být volitelný do zastupitelstva obce, pak nelze dovodit ani analogickým použitím zmíněných ustanovení § 24 odst. 5 věty první a § 40 odst. 5 písm. d) volebního zákona, které se vztahují na případy vzdání se kandidatury nebo jejího odvolání. Pomínutí hlasů odevzdaného pro jednotlivého kandidáta totiž má vliv na celkový počet mandátů přidělených nejenom volební straně, za níž tento kandidát kandidoval, nýbrž i na počet mandátů získaných ostatními volebními stranami, takže ovlivňuje výsledky voleb do zastupitelstva obce. Navíc tyto volby se ve smyslu § 2 volebního zákona konají podle zásad poměrného zastoupení, takže u nich jde v první řadě o zjištění počtu mandátů přidělených volebním stranám a teprve v druhé řadě o přikázání těchto mandátů jejich jednotlivým kandidátům. Navíc volební zákon oproti případům vzdání se kandidatury a jejího odvolání nestanoví registračnímu úřadu povinnost zajistit zveřejnění údaje o ztrátě volitelnosti určitého kandidáta ve všech volebních místnostech na území obce, nehledě na to, že by volební orgán vždy neměl možnost takový údaj zjistit. Konečně pak připuštění možnosti nezapočítat hlasy odevzdané pro kandidáta, který přestal být volitelný, by mohlo zpochybnit výsledky

voleb i v těch případech, kdyby takový kandidát pozbyl volitelnosti těsně před volbami nebo v krajním případě i v den voleb. Takové důsledky však zákonodárce nepochybně nezamýšlel, což vyplývá i ze skutečnosti, že nepřihlížení k hlasům umožnil pouze v transparentních a nezpochybnitelných případech, tedy u těch kandidátů, u nichž prohlášení o vzdání se kandidatury nebo její odvolání bylo učiněno písemně do 48 hodin před zahájením voleb a doručeno příslušnému registračnímu úřadu. Ze všech těchto důvodů nelze použít analogie či rozšiřujícího výkladu a za jejich pomoci rozšiřovat počet případů nepřihlížení k hlasům odevzdaným pro jednotlivé kandidáty oproti jejich taxativnímu výčtu zakotveného ve zmíněných ustanoveních volebního zákona. Proto soud ohledně této právní otázky zaujal odlišný názor oproti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. 11. 2006, č.j. 22 Ca 411/2006-18, www.nssoud.cz, v němž možnost analogického použití ustanovení § 24 odst. 5 volebního zákona i na případ ztráty volitelnosti kandidáta po registraci kandidátní listiny připuštěna byla. Soud tak setrval na svém dosavadním judikovaném názoru prezentovaném již dříve v usnesení ze dne 16.11.2006, č. j. 15 Ca 238/2006-19.“

I když se obě citovaná rozhodnutí týkají voleb do zastupitelstev obcí, máme za to, že stejný právní názor je nutno uplatnit i na volby do Poslanecké sněmovny, neboť právní úprava je obdobná a stejně jako ve volbách do zastupitelstev obcí i v těchto volbách se hlasuje podle zásad poměrného zastoupení, kde se o přízeň voličů ucházejí volební strany a nikoliv jednotliví kandidáti.

*Ministerstvo vnitra
odbor všeobecné správy MV
oddělení voleb
(redakčně kráceno)*

Další stanoviska k volbám naleznete na stránkách Ministerstva vnitra
<http://www.mvcr.cz/clanek/stanoviska-ministerstva-vnitra-k-otazkam-voleb-946485.aspx>